

POŁOWICA (612) *sb f*

Oba o oraz a jasne (w tym w a 3 r. błędne znakowanie).

sg *N* połowica (176). ◇ *G* połowice (87), połowicy (3); -y *LibMal*; -e : -y *FalZioł* (17:1), *BudBib* (5:1). ◇ *D* połowicy (13). ◇ *A* połowicę (253) [w tym: zapis -e (14), -ą (13), -a (5)]. ◇ *I* połowicą (33). ◇ *L* połowicy (45). ◇ *V* połowico (1). ◇ *du N* (*cum nm*) połowicy (1) *GrzepGeom* F3v.

Składnia orzeczenia w znac. 1. (z wyjątkiem B.b.α.) typu: połowica była (16), było (2) ZapWar, RejFig; w znac. B.b.α. połowica jest (1) RejPos, była (11), było (1), są, byli (6); była Leop; są, byli BibRadz, RejZwierc, SarnStat (2), GrabPospR, była : było : byli BielKron (10:1:1).

A sg w funkcji N sg w znac. 1. w zdaniach typu: połowicę bywa, leży, wyrwało (8) FalZioł I 6c, III 21b, KłosaAlg F4v [2 r.], Leop Ios 12/2, BielKron 205v, BielSpr 30v, GrabPospR L3; w znac. 2. w zdania: połowicę rzeki jest granica (2) SarnStat 1070, 1073.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII w.

1. *Połowa, jedna z dwóch (mniej więcej) równych części, na które dzieli się bez reszty jakaś całość; medium Vulg, PolAnt, Modrz, JanStat, Cn; dimidium Mącz, Vulg, PolAnt, Cn; dimidium [aliquid] Vulg, PolAnt, Modrz, Cn; medietas HistAl, Vulg, PolAnt, JanStat; medium [aliquid] PolAnt, JanStat, JanPrzyw, Cn; dimidia pars Vulg, Modrz, Cn; Mącz, Calep, Cn; dimidiatum [aliquid] Vulg, Cn; media pars Vulg, JanStat; semissis Mącz, Cn; dividuum [aliquid] Cn [w tym: czego (286)] (569) : Hemis Graece latine dimidium vel semis, Połowicą. Mącz 154c, 17c, 381c [2 r.], 389d; Bo medium á dimidium rozne maia znaczenia. Bo medium znaczy pośrzodek/ zaś dimidium połowicę. Iáko gdy mówimy/ In medio ecclesiae/ nie rozumiećię wpołowicy/ ále wpośrzod zboru. BudBib b2v.*

połowica od czego (1): Semis – Połowicza od kazdei rzeczi. Calep 964b.

I sg »połowicą« = w połowie, na poły (2): Dimidiatim – Połowicą. Calep 325b. Cf Wyrażenie.

Wyrażenie: »połowicą większy« (1): Sesquialtera proportio, Półtorne przyrównanie/ to yeft gdzie yedná część połowicą [lege: połowicą] więtfza yeft niżli druga/ yáko trzi przeciwko dwiemá. Mącz 389d.

Wyrażenie przyimkowe: »przez połowicę« = ponad połowę (1): Den meiften theil. Po więtfzey części. et Przez połowicę. Magna parte. Calag 121a.

A. *Oznacza kawałek będący połową (79) :*

a. *O obiekcie ujmowanym jednowymiarowe: przód lub tył (1) : [małpa do liszki:] Miła siołtro [...]: V ciebie ieft wielki ogon/ Do łamey ziemie rozciągnion: Vdziel mi go połowicę/ Bych zákryłá śwá grzełznicę [tj. tyłek]. BierEz R2v.*

b. *O obiektach dwuwymiarowych (42) :*

α. *Regularnych (17) :*

αα. *O obiektach kwadratowych lub o kształcie niezbyt wydłużonego prostokąta (4) : A co zbędzie z kołdr ktore spráwiaż ná przykrycie [...] połowiczą iey zákryeż tył przybytku. Leop Ex 26/12; BudBib b2v.*

Połączenie: »połowicą ... połowica« (1): Sędomierska ziemiá ná chorągwi nośi od połowice thrzy polá czyrwone á trzy białe/ druga połowicą pole błękitne ma ze trzemi rzędmi gwiazd. BielKron 425.

Szereg: »puł albo połowica« (1): Bo á coby to było święcić puł/ albo połowicę śieni? Nie o połowicy to mowi pińmo/ ale ono tylko dáie znác/ iż Solomon tylko wpośrzodku oney śieni czynił Ceremonie *BudBib* b2v.

ββ. *O kształcie wydłużonego prostokąta* (9) :

ααα. *W podziale poprzecznym* (5) :

połowica czyja (2): pothem Lucafz ífwa połowiczą [*plótna*] precz odśchedl a on fwoyą połowiczą rozprzedal wbuku nyewyie komu *LibMal* 1551/160.

Połączenie: »połowicą ... połowica« (1): Gdy przyfzli z ciálem ná to mieysce gdzie Krol iemu íam pogrzeb obrał [...]: ciáła ruřzyć żadną miárą zmieysćá niemogli. [...] Dopiero gdy ciáło podnieść chćieli/ połowicá fie tylko mar podnośiá/ á połowicá niewzruřzoná ítaá. *SkarŻyw* 528.

Zwrot: »rozdzielić się po połowicy« (1): przinyoř then tho Lucafz tho plothno y Czamyeth do yendrzeya Mařurka na stelmachi y rozdzielili řzyą popołowyczi *LibMal* 1551/160.

βββ. *W podziale podłużnym: prawa lub lewa, górna lub dolna strona* (4) : Po kráioch tego ítoá niechay będye íítwá w koło s korunkami złotemi/ ná czterzy pálce ízeroka/ coby iey połowicá wyřzey byá ná ítołem *BielKron* 33; [*zamek*] ze wřzyřtkiemi zamku tego polami [...]/ wodámi/ y ich řzćiem zupełnym/ [...] y z połowicą pływánia na rzće Wiřle [*tj. z řeglugą po połowie Wiřly, licząc od brzegu do řrodká*] [...] zořtánie przy Nas *SarnStat* 1071.

Połączenie: »połowica ... druga połowica« (1): pařz szrebmym vkradl mlinarcze Zobornyk [...], kthorego polowyczą przedal zlořhnykowy iednemu wpořnanyu [...], a zdruyey polowyczi dawřchi kneřfliky vczynycz Mathuřchewy [...] przedal *LibMal* 1548/147.

γγ. *O kształcie okrągłym* (4) :

Połączenie: »tylko połowica« (1): Paetus qui obliquatis oculis in altum respicit, Który ták z wierzchu pátrzy yákoby tilko połowicę zrzenić otwarzał/ Brłok rořnem pátrzący. *Mącz* 272d.

Wyrażenie: »połowica cerkla, okrągłego kořka« = *półkole* (1:1): Hemicyclus, Połowicá cerklá/ połowicá okrągłego kóřká. *Mącz* 154c.

Wyrażenie przyimkowe: »przez połowicę« = *ponad połowę* (1): Bowiem [*księżyc*] naprzód fie vkazuie skłęcżony iako obłák/ potym poł íafny/ zatym przez połowicę ořwieczony [*tj. w trzeciej kwadrze*]/ we řrozdku prawie zupełnie řwiatły *KłosAlg* A3.

β. *Nieregularnych, o obiektach geograficznych i topograficznych oraz konstelacjach* (25) : *LibLeg* 11/44; *ZapWar* 1548 nr 2668 [2 r.]; *Leop Ios* 12/2; *BibRadz Ios* 13/31; [*Brennus*] do Allobrogá křiążćeá Galliyřkiego řię řkłonił/ ktorego poięł corę y odięł mu połowicę páńřwá *BielKron* 61v, 380; *StryjKron* 512; *ActReg* 73; Iáko Wieliř miářto y powiát Mořkiewřki po woynie z Mořkwą przyłączony był do Křięřtwá Wielkięgo Lit. [...], naydřiefz w hířtoriiey *Belli Mořchouitici*: y potym zář połowicá Stáróřtw Inflántckich *SarnStat* 1044.

połowica czyja (1): przyzwolił Prufki Miřtrz ná branie pieniędy s połowice zamku řwoiey *BielKron* 369v.

Połączenia: »ledwo połowica« (1): ledwo połowicá Polřki zořtáá/ řeřćie řpořob řtáry woienney obmienili *GórnRozm* B2.

»mało nie połowica« (1): O włafnalz to szarówicza/ ktora [...] ząkryła mało nie połowicę ziemie. *RejAp* 78.

»połowica ... ostatek« (2): Tym kształtem Argo płynie, po mąfzt piérwfa gálnie Połowicá/ oštátek połófkawa iálnie. *KochPhaen* 14, 21.

»połowica ... połowica« [*w tym: jedna połowica ... druga połowica (1), połowica ... druga (1), połowica ... ostatnia połowica (1)*] (4): Henrych Prułkie Książę rodem z Sáfi dał pomoc ludem y żywnością broniąc zamku Gdańłkiego iedney połowice. Drugiey połowice bronili Boguřzá s Pomorzány *BielKron* 369v, 432; *KwiatOpis* B3v [2 r.]; iż połowicá tegóz ieżiorá niech zořtanie w ziemiách Ie^{go} M. Książęciá Litewłkiego/ á ořtátnia połowicá [*medietas ... et reliqua medietas JanStat* 893] w ziemiách Zakonu. *SarnStat* 1110.

Wyrażenia: »druga połowica« (2): Wyřtáwił tedy Dawid wkoło zamek álbo miałto Syon zewnąřz około przykopu Mello/ [...] teř Ioáb drugą połowicę miałtá tákieř wyřtáwił *BielKron* 69v. *Cf Połóczenie*.

»więřsza połowica« (2): [*Neron*] Stáre budowanie w szefcioreę zápalił w nocy/ á ná ogień pátryřł z wieže fwoiey/ wefeląc fie [...] / á ták więřřzą połowicę miałtá řpalił *BielKron* 145, 269v.

c. O obiektach trójwymiarowych (35) :

a. (Mniej więęej) regularnych, okrągłych (13) : Oycze/ wielkie ciáło mam/ tą połowicą bochenká zá grzechy niepokutuiąc [*errata zmienia: zá grzechy pokutuiąc*] pořilić fie niemogę. *SkarŻyw* 571.

Połóczenie: »połowica ... połowica« (1): bo każdy z nas połowicę niebá widzy á połowicá pod ziemią yeřt *Mącz* 158b.

Wyrażenia: lek. »bol (a. bolenie) w połowicy głowy; głowa boli w [*której*] połowicy« [*szyk 3:1 (3;1)*]: Teř kto ma bolenie w połowicy głowy/ ma mieć grzebień wczyniony z rogu Skopowego prawego *FalZioł* V 75v; Gdy bol w połowicy głowy pánuie/ wwierć Omanu/ á w wodzie go wwarzywřzy/ głowę s nim náparzay. *SienLek* 50v, 19, 50v *margin*.

»połowica niebá« = *sklepienie niebieskie; hemisphaerium, horizon Mącz* (5): Hemisphaerium [...], Tá połowicá niebá która nam widoma yeřt. *Mącz* 154c; Horizon, [...] Krés álbo cyrkiel ná niebie [...] / vel sic, Połowicá niebá álbo hemiřpherii którą my oczimá řwemi ogárnąć mořemy *Mącz* 158b, 158b; *RejAp* 75; *PudłFr* 66.

»połowica sfery« = *półkula (1)*: Hemisphaerium, Połowicá Sphery/ to yeřt okrągłey kule álbo yńřzey rzeczy okrągłey. *Mącz* 154c.

Wyrażenie przyimkowe: »po połowicy« (1): Ná ty [*skórne wszy na powiekach*] wwarz iáie kokofze twárdo/ rozkroiwřzy wyymi zořłek s niego/ á on řam białek po połowicy ná oczy przyřoř *SienLek* 68v.

W przen (1) : Snieg řye niechay zátrřzyma w řwym řimnym obłoku/ Ieden tylko táki dźień do cáłęgo roku. Wy řye wiátry hámuyćie/ dźiř wiác nie potrzebá/ Iuř nam Iowis pořyczy połowicę niebá. *PudłFr* 66.

ř. Nieregularnych (22) : Iakom ya Swoya Braczya nyeoprawyal wyaczřshego (przansřla) řpolowycza) mosthv yeno Iako Sthara dawna thako etc. *ZapWar* 1501 nr 1905.

Połączenia: »jedna połowica ... druga połowica« (1): A kiedy iuż będziefz miał kłásć ony żłoby/ włożyłz piérwéy iedną połowicę/ á potym zásię drugą połowicę fłóźże ié y zwiérc przełożywłzy mchem *Strum G*.

»strona ... połowica« (1): kiedy wodá z Stáwu idzie iedną ftróną Vpułty/ á druga zoftáie fucha: tedy pośpolicie óná ftróná kthóra fucha zoftáie/ prędko zgnije/ á óná połowicá po kthóréy wodá idzie/ cáła zoftáie *Strum L4*.

Wyrażenie: »druga połowica« (2): Zoná iże fię gniewáła/ Poł mu kápłuna podáła. [...] Aż teź gniewem mąż fię porwał: Ołtatek żebrakowi dał. Zá mą żonę niebofzczycę/ Náć teź drugą połowicę. *BierEz Pv*. Cf »jedna połowica ... druga połowica«.

αα. *O ciele ludzkim lub jego częściach (17)* : *BielKron* 10v [2 r.]; wziął Chanun sługi Dawidowe y ogolił im po połowicy brody *BudBib 2.Reg* 10/4.

Przen (2) :

W przeciwstawieniu: »połowica ... cały i vszystek« (1): Krytułá [...] wśzytká wielkość ludu offiárowáła/ [...] kthorego iuż ma ieść/ nie żębámi/ ále przes wiárę/ nie połowicę/ áni trzeciey áni tzwartey/ tzeńci/ ále cáłego/ y wśzytkiego *KrowObr* 185.

a) *O człowieku złożonym z dwóch części, tj. duszy i ciała (1)* :

W przeciwstawieniu: »połowica ... obiedwie części« (1): Iż iáko tylko łam pan Bog tzłowieká wśzelkiego łtworzył ze dwu rzetzu/ s ciáła y z Duchá/ ták thefz chce mieć nie połowicę/ ále obiedwie tzeńci zupełnego tzłowieká/ y Duchá y ciáła *KrowObr* 116.

ααα. *Górna lub dolna część (5)* :

Połączenia: »połowica ... połowica druga« (1): Wielzczek odpowiedział/ wielki Cefarzu połowicá dáła kthora ma podobieńftwo vmárłego człowieká ktorąs widział/ známionuie ciebie kthory małz podiác vpadł śmierci/ á zálię połowicá druga [*Medietas ... Alia vero medietas*] zywa rozmaitych bełtyi/ krole ktorzy po tobie będą vkázuie *HistAl* M8.

Wyrażenia: »połowica druga« [*szyk 1:1*] (2): NAprzod położywłzy rodzącą wznak/ głowę na doł fpućcić á nogi iey zdrugą połowicą podnieć *FalZioł V* 33v. Cf *Połączenie*.

»do połowice podparty« = *póллеżący (1)*: Semifultus – Do połowicze podparty. *Calep* 965a.

»więtszą połowicę« = *więcej niż do połowy (1)*: Bábá nie będąc táka/ pchnęła ná vlicę Lotrá/ bo fię wychylił więtfzłą połowicę. Lećiał ná doł łszafzorem: odnioł wielką plagę: Bo tá ftróná przed oknem miała więtfzłą wagę. *KlonWor* 43.

βββ. *Prawa lub lewa strona ciała (7)* : *BielKron* 76v; nie wśzyłtek człowiek bywa zaráżon [*paraliżem*]/ ále iedná część/ áłbo ręká áłbo nogá/ áłbo połowicá *SienLek* 61v.

Połączenia: »jedna połowica ... druga« (1): Y rzecze Krol: [...] Przetnićie to dziećię żywe ná dwoie/ dayćieź iedney iedną połowicę/ á drugiey drugą [*date dimidiam partem uni et dimidiam partem alteri*] *Leop 3.Reg* 3/25.

Wyrażenia: »jedna połowica« [*w tym: kogo (1)*] (2): chorobá tego członku ták bywa obaczóná/ w práwym boku bol bywa ciężki/ á iedná połowicá człowieká bárzo łchorzeie *SienLek* 88. Cf *Połączenie*.

»powietrzym zarażenie przez połowicę« = *paraliż połowy ciała*: Hemiplexia, Powietrzym zaráżenie przes połowicę/ gdy człowiek w połowicy wśzyłtkiego ciáła nie ma włodzei. *Mqcz* 154c.

Wyrażenia przyimkowe: »w połowicę« (1): Lekarzstwo na paraliz/ To ieft gdi kogo powietrze zabije w połowicę/ albo w rękę/ albo w nogę/ tu maż naukę. *FalZioł* V 76v.

»w połowicy« (1): *Mącz* 154c cf »powietrzym zarażenie przez połowicę«.

d. O obiekcie złożonym z dwóch jednakowych części (1) : pużką wełchpithalyu v szwyenthego Walenthego ognywo zlacużką połowyczą noziczek odwynawłchi vkradł *LibMal* 1547/124v.

B. Oznacza ilość lub wielkość będącą połową (480) :

a. O liczbach (6) : ábowiem ze czterdzieści y ze cztérech/ ieft połowicá dwádziesięciá y dwa *GrzepGeom* I, K2v.

Wyrażenia: »druga połowica« (1): Iż cztery á dwádziesięciá ftarcow liedziáło około máyefstatu ná ftolicach fwych. Dwánałcie pothym Apoftółow możełz poczyść zá drugą połowicę liczby *RejAp* 48.

»połowicę tak wiele« = *połowę tego* (1): Iugerum – Staie albo morg rolei, w dłuż maiaci dwieszcze y szterdzieszczi ftop a wżerz połowice tak wielie. *Calep* 569a.

a. *Ułamek: jedna druga* (2) : Gdy frakta przydzie w połowicę w ořtatnie řpaciun pod řpodnią linią. Albo takieź v diwiřora ieft połowicza/ tedy podwoy obudwu/ fraktę y dziełnika/ á podwoiwři ie dziel ie przez czoby zezły obiedwie *KłosAlg* F2.

b. O zbiorach (90) : *MetrKor* 57/120v, 59/282v; Ktoby komu řzczep řkáźił álbo wykopał/ choćby teź onego řzczepu miał połowicę/ tedy iednák przepada winy řześć grzywien. *UstPraw* E4; Sámárya teź połowicę grzechow twoich nie zgrzeřłyá: ále przeřłás ie řprořnořcią złořci twoich *Leop Ez* 16/51; A iefli któřego z tych źiół/ co ie wyliczamy nie dořtánie/ máło řye o to řráłowác: niemáźli wřzyřtkich niech będzie połowicá *Oczko* 33.

Połączenie: »połowica ... połowica« [w tym: *połowica ... druga połowica* (1)] (3): *KłosAlg* F4v [2 r.]; A gdy trzećie dwie niedzyeli wynidą/ á on czyie ieft bydlá řwego niewypráwi: tedy ten co ie záiał ma ie řtáwić do dworu Krolewřkiego/ y rodzyelić řię im/ A to do Stołu nářzego połowicá/ á řtronie co záięłá połowicá. *UstPraw* F; Miał teź krol Sálomon koniom wozowym czterdzeřci tyřięcy iálli/ á dwánałcie tyřięc ieznym/ ktorych połowicá w Ieruzálem řłuźylá/ á drugą połowicę rozłozono ná řwoie mieyřcá *BielKron* 76v.

Wyrażenie: »więřza połowica« (1): Cokolwiek Polřká dźię ma murowánego/ więřřza połowicá z iego [króla *Kazimierza*] ieft przyczyny. *BielKron* 376.

Wyrażenie przyimkowe: »na połowicę« (1): (*nagł*) O Wolech na połowicę. (–) 263. wołow połowicę po 3 1/2. zło bez 1/2. orta. á połowicę po 3. zło. 1/4. czyni 871. zło 5. gř. *KłosAlg* F4v.

a. O zbiorowościach ludzkich [w tym: *kogo* (65)] (76) : *Leop Num* 32/33, *Ios* 1/12, 12/6, 1.*Par* 5/23, 26; Dwoie pokolenie y połowicá trzećiego wzięli dźiedzictwo řwe z they řtrony Iordanu ku Ierychu od wřchodu řłóńcá. *BibRadz Num* 34/15, *Num* 34/13,14, *Ios* 13/29 [2 r.], 31, 14/2 (12); Rozdzielił teź Moizeřz kroleřtwá ony miedzy lud Izráelfki [...]. Dał z narodu Ruben y Gad y Mánářfen połowicy/ kroleřtwo Seon krolá Amoreyřkiego y kroleřtwo krolá Og y zyemię Galad. *BielKron* 43v, 48, 145, 220, 365, 369v; *RejPos* 251; *RejZwierc* 249v; Bywáło teź tych [*lekko zbrojnych*] w liczbie połowicę pierwřzych [*tj. pieszych*]/ tho ieft/ 8194. *BielSpr* 30v, 8v, 11, 12, 29v, 30v; *BudBib Ios* 12/6, 13/7, 21/25, 2.*Reg* 19/40, 1.*Par* 26/32, 1.*Mach* 3/34, 37; *SkarŻyw* 503; tákże káźdy przez

Poruczniki/ ludźmi narodu łwego/ władzy używać ma/ y nád połowicą ludzi Inflantckich. *SarnStat* 426, 1099, 1205.

Połączenia: »ledwo, bodaj, tylko połowica« = *media tantum pars Vulg* (2:1:1): *Leop 2.Reg* 19/40; Mieliącá Lipcá przyłzedł nánie mor táki/ ledwo fie ich połowicę wrociło do domu *BielKron* 205v, 251; *ActReg* 48.

»połowica ... połowica« [*w tym: połowica ... druga połowica* (2)] = *medietas ...et medietas PolAni* (10): *LibLeg* 11/76v [2 r.]; *BielKron* 96v [2 r.], 304 [2 r.], 382v [2 r.]; Słuchayże ná iákíe tho dwa łtany ten Pan tento narod ludzki rozdzyceláć raczy/ Oto iáko łłyłyłz/ iż ich połowicę zowie mądremi/ á połowicę łzalonemi. *RejPos* 341; *BielSpr* 32 [2 r.], 72 [2 r.]; *BudBib Ios* 8/33 [2 r.]; Gdyby iáka expedicia byłá/ w którýby obá Hetmáni byli/ połowicá pod Polłkim/ połowicá pod Litewłkim Hetmánem bydź máią. *SarnStat* 426, 1205 [2 r.].

Wyrażenie: »więtsza połowica« [*szyk 11:1*] (12): powiádał też w Argentoraćie więłzą połowicę káplánów/ ták łprofnie á nie vćciwie żyć zniewiáłtámi *BielKron* 201; Ale yż w Senaćie byłá więłza połowicá Biłkupów/ przetho onych ártýkułów przyięte od doktorow y z onymi kłięgámi/ Senath nieprzyiáł *BielKron* 219, 249, 303, 322, 395v, 402; *RejPos* 251; *BielSpr* 39; bi fie bel taki trafił co bi was bel niepiorem łzkalował ale polowice wietłza wígladził wiele bi mu belo dano. *Paprup* Cv; *ActReg* 48; *GrabPospR* N3v.

Wyrażenie przyimkowe: »nad połowicę [z kogo]« [*z przeczeniem*] = *nie więcej niż połowę* (1): rozrzádamy: iż [...] do Zakonu náłzég [!] P. Máriiéy w źiemiách Prufkich godné ołoby [...] z poddánych którýchkolwiek królestwá Polłk. [...] niech będą przyjmowáni: włzákże ták/ iż my Miłtrzy y Komendorowie/ nád połowicę [*ultra mediam partem JanStat* 878] z nich nie będziemy powinni bráć *SarnStat* 1099.

c. *O wartościach materialnych* (229) : yako andrzy sqwarskj zyancz andrzejow bil wposzywanyv polouicze szyedlyska andrzejovego y wpolowyczy wszysthkiego ymyenya vedluk zapiszu swego *ZapWar* 1525 nr 2302, 1524 nr 2314, 1525 nr 2301 [2 r.], 2302, 1528 nr 2417, 1550 nr 2666; *GroicPorz* ee3v; [*papież Bonifacjusz IX*] wymyłlił Annaty/ to iest/ połowicę dochodow z beneficjum gdy ie kto przyjmuie po vmárłym biłkupie *BielKron* 187v, 215, 305v, 369v, 396, 449; Depacisci partem suam cum aliquo, Prziyáć kogo ná połowicę części zisku łwego. *Mącz* 272b; *RejZwierc* 31; *ModrzBaz* 119, 121v, 123v; *ZapKościar* 1579/1v, 1583/37; [*sultán turecki*] Pobori nieznołne przeskilka ras wiciagnawłzi łprziłiegami niełłichanemi/ y platzem/ łam ich połowice náłwa potrzebe obratzal *Paprup* I2v; Bo we Włółzech/ kędy zmierzono włzyłtko y łpráwiedliwości przeltrzegáią/ poddáni Pánu dawáią włzyłtkiego połowicę. *GostGosp* 150, 150 [2 r.]; A gdyż połowicá Clá wodného v Toruniá z połowicą pienedzy z niego przychodzących [...] nam iest powinna *SarnStat* 1075, 191, 667, 1069, 1080, 1270; *GrabPospR* L3; *VotSzl* Dv.

połowica z kogo [= z dochodów czerpanych, pozyskiwanych od kogo] (1): Gdy łkarb pólpolity piáłtuią/ o Boże iáko ręce łwoie mázą. iż łedwie [!] połowica z vbogich kmiotkow y miełzczan ná opátrzenie pólpolite dochodzi. *SkarKazSej* 705a.

połowica z czego (2): A nád to z dobrze nábytego/ dáię połowicę ná vbogie. *SkarKaz* 457b; *VotSzl* D3v.

połowica czyja (1): yako then dzal [...] yesth wdzyelnyczy w moyey połowyczy wedle rozszdzalv o kthory mye (pozwal) pozywa Slachethny Iacub *ZapWar* 1534 nr 2360.

W przeciwstawieniu: »połowica ... wszy(s)tko(a. wszytek)« (5): *RejRozpr* C4; Zlebyś ták Pośle ná innego Krolá wołał/ [...] bierz Krolu połowicę/ iákoby Krol rázem niewziął wżytkiego *OrzRozm* Ov; wolałem iednáiac fye/ domá ná połowicy przełtác/ á niżli Práwuiać fye/ ná Seymie wżyftko vtrácić *OrzQuin* B4; *SkarŻyw* 571; *GrabPospR* N2.

Przysłowie: Skąd przyflowye v nas/ Iż kto fye ná ludźye dawa/ połowicę tráci *KromRozm* III N4v; *RejZwierc* 235v.

Połączenia: »ledw(i)e, choć (i), bodaj nie, by też, i połowica« (2:2:1:1:1): *RejZwierc* 245; *GostGosp* 162; Ktemu bodaj nie połowicę użytkow w Rzeczyp. nászey ludźie fład inąd procz rol biorą *GrabPospR* L3; Potym zásię z Rycerftwá/ kto [...] domá zołtác ma/ niech da choć y połowicę tego coby [...] według łtanu y dochodow fwych był muśiał náłożyć ná wyprawę woienną *PowodPr* 82, 83; *SkarKazSej* 705a. *Cf Zwrot*.

»połowica ... ostatek« (1): [pożytki] przez dwie lećie zádzierzáné/ [Mistrz i Zakon] zupełnie y cále niech wróca/ y wrócić rofkażá połowicę od tego czáfu ná święto Gromnic/ á oštátek ná Wielkęnoc *SarnStat* 1109.

»połowica ... połowica« [w tym: *połowica ... druga połowica* (5), (*jedna*) *połowica ... druga* (2)] = *medietas ... altera* *JanStat* (16): gdy czo przemyty spraviedlivey od tego czo przełtampi vřtavę pospolitá będzie wzięto, tedy takovemv starofczie Polowicę przemyty davacz będziemi, a łobie drugá polowicę vezmiemi. *ComCrac* 12v; *LibMal* 1551/160 [2 r.]; [król Kazimierz] vczynił taki teřtáment/ ná ktorým oddał dwiemá coromá [...] wżytki miłki y tálerze s łámego złotá. Też połowicę łrebrá wżytkiego. Drugá połowicę źenie łwey Edwidze *BielKron* 375v; áby [duchowieństwo] dochod iednego roku dárowáli Rzeczypołpolitey raz/ iáko narychley mogá: ieřliby niemogli zá rázem/ tedyby niech iednego roku iednę połowicę dáli/ á drugiego drugá [*uno anno medium ... altero reliquum*]. *ModrzBaz* 139; *ZapKóścier* 1583/40 [2 r.], 1591/46; temu máią byđź bráné oné łukná przez Woiewody álbo Podwoiewodze ich/ ktorých połowicá do łkárbu náłżégo/ á połowicá Woiewodzie ma przypadác. *SarnStat* 280, 239 [2 r.], 390, 511 [2 r.], 967 [2 r.], 1270 [2 r.]; *VotSzl* D3v [2 r.]; *CiekPotr* 34 [2 r.].

Zwrot: »dać [komu] (by też) połowicę krolestwa« = *dare mediam partem domus a. dimidium regni* *Vulg* (2): *Leop* 3.Reg 13/8; Proś mię ocz iedno chćeř: á dam tobie. y przyśiağł iey: Iż oczkolwiek prośić będźieř damći/ by też połowicę krolestwá mego. *WujNT* Mar 6/23.

Wyrażenia: »druga połowica« = *medium reliquum* *Modrz*; *medietas altera* *JanStat* (7): *RejRozpr* H4; Kazał też Pan Bog rozdzielić korzyśc w rowny dzyał wżytkę tym co woiowali/ á s piáci łet iednę duřę żywą odłóżyć Pánu Bogu/ á dáć iá Eleázárowi káplánowi/ z drugiey połowice łupow Lewitom łługom kościelnym. *BielKron* 43. *Cf* »połowica ... połowica«.

»połowica (wszytkiego, wszy(s)tkich) dobr(a), (wszy(s)tkiego, wszégo) imienia, (wszytkich, wszytkiej) majętności« [w tym: *imienia i (a) dobra* (2)] = *dimidium bonorum* *Vulg*, *PolAnt*; (*omnium*) *bonorum medietas* *JanStat* [szyk 23:5] (13:11:6): Iakom ya nyewszyala poszmyerczy masza łwego yana ymyenyá Ruszayaczego oczo mya poszwano yeno polowycza kthora namya łlusz(a)yła *ZapWar*

1524 nr 2298, 1506 nr 2024, 1525 nr 2301, 2302, 1527 nr 2361; Panie/ oto połowicę ijmieniá i j dobra mégo dáváw v bogim *OpecŻyw* 62; *Leop Luc* 19/8; *BibRadz Tob* 10/11; *BielKron* 98; Haeres ex semisse, Dziedzic na połowicy wżiŃtkiey mayętności *Mącz* 17d, 152c [2 r.]; *RejPos* 348v, 351, 351v; iż RycyrŃtwo zwłafzczá młode dobr Ńwoich Ńrebrá/ Złotá/ y innych rzeczy zoŃtáwowali połowicę przy Chorągwiách Chorążow *BielSpr* 14v; *SkarŻyw* 528; *ZapKościér* 1580/6v, 1583/40; *WujNT Luc* 19/8; iż gdy mátká vmrze/ dzieci wżyŃtkich dóbr od oycá Ńwégo biorá połowicę zá część y dziedzictwo mácieryŃté *SarnStat* 588, 630, 1178, 1244, 1268, 1270 [2 r.]; *GrabPospR* N2.

»więcej niżli połowica« (1): Haeres ex sepunce, Dziedzic máyácy więcey niżli połowicę máyętności/ weŃpołek y s yedną dwánaŃtá częśćiá. *Mącz* 152c.

Szereg: »połowica abo część« (1): ZoŃtánie Ńierotá pánná: powinni y opiekunowie połowicę ábo część niemáŃlú iey dziedzictwá y poŃágu odeymuiá *SkarKazSej* 705b.

Wyrażenie przyimkowe: »w połowicy« (1): ręczył był zá cię Philokierd. Y záś to w połowicy wżyŃtko wżiáł od ciebie; PołowicęŃmu winien zoŃtáł y zápiŃał *CiekPotr* 34.

α. O wartości czegoś, zobowiązaniach, powinnościach płatniczych wyrażonych w pieniądzech (126): *LibMal* 1543/74, 1545/94, 1550/155v, 1553/177v; *RejFig* Dd7; *Mącz* 307a; *ZapKościér* 1580/14, 1583/37; tedy powinowáci przereczonych Mnifzek/ kórzcy té dobrá będą dżierżec/ będą powinni im/ y káždéy z ofobná połowicę téy Ńummy ná káždý rok przez wŃzelákiégo Ńporu dáwác. *SarnStat* 209, 1075.

połowica z czego (9): *LibMal* 1547/124v; kóré [pieniádze] gdy Deputat odnieŃie do Lwowa/ ma oddác z nich PiŃárzowi Polnému połowicę ná iednę czwierc látá *SarnStat* 363, 363. *Cf W poŃáczeniu z okreŃleniem sumy pieniády*.

I sg »połowica« = o połowę (3): *RejRozpr* H4; Przyrzekał ten Paweł/ iŃby było połowicá Korzenie táńŃe v nas wŃzędzie w Europie/ y ŃwiefŃlze/ y lepŃe/ niż tho co Portugalczycy w Okręciach przywożá *BielKron* 436v. *Cf »połowicá mniejszy«*.

W poŃáczeniu z nazwá jednostki pieniády (2): áby Zupy nie taniéy bywáły przedawáné/ iedno zá óŃmnaŃcie tyŃŃicy grzywien/ połowicę groŃzów/ połowicę kwartników álbo monety poŃpolitéy *SarnStat* 376.

W poŃáczeniu z okreŃleniem sumy pieniády [w tym: połowica z czego (6), czego (5)] (12): *UstPraw* F4 [2 r.]; dał Amurath woŃác po woysce/ kto pierwey z proporcem wŃkoczy ná mury Ńto tyŃiáć áŃpr weźmie/ drugiemu połowicę tego/ trzeciemu tegoż połowicę. *BielKron* 247v, 408v; Po Ńláchciance z iedney wŃi Ńto złotych dawano. Ktora nie ma cáley wŃi/ tego połowice *BielSjem* 23; *SarnStat* 493 [2 r.], 840 [2 r.], 956 [2 r.].

W poŃáczeniu z nazwá powinności płatniczej (56): *ZapWar* 1549 nr 2662 [2 r.], 1550 nr 2676 [2 r.]; Sędziemu ma być pŃácono Ńzelc dzieŃyáť Ńzelágow/ á Ńtronie obrázoney połowicę Wargieltu *GroicPorz* k3v, k4 [2 r.], f2; táki ma być karan winá dwiemadżieŃti y óŃmiá grzywien/ ktorey winy nam połowicá przyŃc ma *UstPraw* B, A2, A2v [3 r.], A3v, C [2 r.], F2v [2 r.], K2v [2 r.]; á kiedy Ńię trafiŃo/ że ktorego z tákich zábito/ tedy tylko połowicę zaň głowy Ńzlácheckiey pŃácono *GórnRozm* B2v; tedy bliŃcy krewni przyrodni powinowáci ich [mniszek] óné dobrá trzymáć/ y w óné w wiázáć Ńie mogá/

á z nich połowicę wżyftkich czynszów [...] káždéy z nich z ofobná zápłacić będą do śmierci ich powinni. *SarnStat* 208, 208, 209, 263 [2 r.], 267 [2 r.], 270 [2 r.] (35).

Połączenia: »i, ledw(i)e, tylko połowica« = *vix dimidium PolAnt* (2:2:1): [Mahomet] kazał záfie wżytko wroćić y popłacić/ ále y połowice tey łzkody nienágrodzono. *BielKron* 253v; *RejZwierc* 39; A choćiáľzby drugi mógł zápłacić/ ledwie połowicę przynieľie/ máiac ten dľug iákoby znáľeziony. *BudBib Eccli* 29/7; *GórnRozm* B2v; *WyprPl* B3v.

»połowica ... połowica« [w tym: *połowica ... druga połowica* (21), *połowica ... druga* (2)] = *media pars ... altera media, medietas ... alia a. altera a. reliqua (medietas)* *JanStat* (48); *ZapWar* 1548 nr 2668 [2 r.], 2669 [2 r.], 1549 nr 2662 [2 r.], 1550 nr 2666 [2 r.], 2676 [2 r.]; zwaľzacza gdi zgothovemy pyenyádzmy po łsol ydá połowiczą placzą, A gdi łsolyá ydá nazad połowiczą placzą *MetrKor* 57/119-119v, 59/280v [2 r.]; *LibMal* 1547/124v [2 r.]; *GroicPorz* dd4v [2 r.]; táki ma być karan winą łtem grzywien/ ktorey winy nam połowicá/ á łtronie ćierpiácej krzywdę połowicá. *UstPraw* C, A2, A2v [3 r.], F2v [2 r.], F4 [2 r.], G4 [2 r.], K2v [2 r.]; Krol mu theż poľtápił iurgielt dáwać káždý rok piętnáście tyľiac złotych czyrwonych/ połowicę z Litewłkiego łkárbu/ á połowicę s Polłkiego. *BielKron* 408v; *ZapKóscier* 1585/56, 1586/64v [2 r.]; Tu on poprzyśiężony/ ledwie to vprośił/ dawľzy Actorowi połowicę pieniędzy/ że mu drugiey połowice czekáć obiecał. *GórnRozm* F2; O którą winę Mieľczánie do Stároľty mieyľcá onégo máia bydż pozwáni: któręy winy połowicá ma bydż łtronie/ á połowicá łádowi [*per medium, et parti, et Iudicis* *JanStat* 1091]. *SarnStat* 920, 209 [2 r.], 263 [2 r.], 267 [2 r.], 270 [2 r.], 271 [4 r.] (58).

Wyrażenia: »mniejsza połowica« (1): Powiedáli też o drugim/ iż gdy plácono z ofiáďlych łanow po kilku groľzy/ tedy łie też zmówił s łaliády/ áby ich názáiutrz trzey ná iednym łanie łiedziáło: przynioł też Woyt ledwe mnieyľzą połowicę z onych ofiáďlych łanow. *RejZwierc* 39.

»połowicą mnieyzy« (1): Abowiem Biaľlych gľow Wargielt/ wľzędy wedle práwá iest połowicą mnieyľzy niź Mężczyzny. *GroicPorz* k3v.

β. *O kosztach* (1) : A z łámych wľok wypráwę poľtánowiwľzy/ [...] dla nierownych pożytkow wľok wżyftkich/ połowicęby wypráwy nie byľo *GrabPospR* L3.

d. *O dľugości* (7) : ale ktore [biaľegľowy] dľugie nogi máia godnieyľze łá ku rodzeniu, dla przeľtworu takowego nacźynia ktorego miarę połowicza łtopy vkazuie. *GlabGad* P7; Dowiedźiawľzy łye iáko wielki iest *Diameter*, to iest *Linea*, którą wżytek Kwáďrat od káťa do káťa ná dwie równé częľci dźieli. Tego Diámetru mówię połowicę wiedz ná wżytek *Diameter*. *GrzepGeom* F3, H4v, K2v.

Wyrażenia: »drogi połowica« (1): Odbyleľ drogi więľzey połowice *KlonFlis* G2.

»połowicą mnieyzy« (2): Ieľli *Linea* c.e. połowicą iest mnieyľza niź *Linea* e.d. tedyć tákże *Linea* c.a. bęďzie połowicą mnieyľza niź *Linea* a.b. *GrzepGeom* Q3.

»więľsza połowica« (1): *KlonFlis* G2 cf »drogi połowica«.

e. *O powierzchni* (22) : gdzie by kmiecz nagorka czo tam syedzy na they roľy wktorey by sią czasszy náłassł tedj themu sia ma dosťacz ten to czľowiek a iesssly by go miara polovicze zassiagnęła tedj máia go napoľy dźierzecz *ZapWar* 1548 nr 2668; Ale iż połowicá mnieyľzégo Kwáďratu/ vczyni ćwierć więľzégo: tedyć bez pochyby dwie połowicy mnieyľzégo/ vczynia dwie ćwierci/ to iest/ połowicę więľzégo. *GrzepGeom* F3v; A mnieyľzégo Kwáďratu/ poniewáż ma w łobie połowicę

więtfzého/ summá będzie pięćdziesiąt łokiet *GrzepGeom* F3v; Klin b.c.d. ponieważ puł Kwádratu ma/ á w Kwádraćie tyléz ieft iáko y w *Romboides*, tedyć połowicę tego musi mieć co ma *Romboides*. *GrzepGeom* H2, F3v [3 r.], H, H2 [2 r.], H2v [3 r.].

W połączeniu z nazwą jednostki miary gruntu (2): Którykolwiek kmieć orze całym pługiem/ [...] ma dąć cztery wiązani konopi gotowych [...]: á który połowicę pługu/ dwie wiązani dąć będzie powinien *SarnStat* 190, 892.

W przeciwstawieniu: »cały ... połowica« (3): Ale iefli z przerwczonych [...] Zagrodników który cały łan będzie zásiéwał: tedy płáćić dwa grofzá będzie. A iefli połowicę/ tedy przedsię grofz tákowéyze Monety nam będzie powinien. *SarnStat* 892, 190, 350.

Połączenie: »połowicą bez mała« (1): ták iż we wśzytkim Lanie/ będzie Pólek wśzytkich lżeść tyśięcy dziewięć łeth y dwánaście Pólek/ 6912. połowicą mniéy bez mała/ á niż w ónym cófmy przedzém o nim mieli. *GrzepGeom* M4v.

Wyrażenia: »połowicą mniejszy, mniej; mniejszy w połowicy« (1;1;1): Ten Lan tákowy/ połowicą ieft mniéyfy niż Fráncufki *GrzepGeom* M3, M4v; DElphin nád Kozorożcem mniéyfy w połowicy *KochPhaen* 12.

»połowicą wiéwszy« (1): Lan wielki zowá Królewłkim Lanem/ który połowicą ieft wiétfzy á niż inífy Lan. *GrzepGeom* K4v.

Szereg: »cały a(1)bo połowica« (2): Táke téz Młynárze/ Kárczmarze/ y zagrodnicy/ którzy nie máią áni robiá ról/ to ieft łanów cátych álbo połowice [*hoc est mansos seu laneos integros vel medios JanPrzyw* 15]: [...] ná święto S. Mikołáiiá płáćić będą. *SarnStat* 350 [*idem*] 892. [*Ponadto w przeciwstawieniu* 3 r.]

f. *O wielkości kąta* (1) : Ty tedy obádwá kąty/ fá ieden kąt Kliná okrészóného albo opifáného kołem: ábowiém po połowicy kąta iego máią. *GrzepGeom* F.

g. *O objętości i pojemności* (76) : wśzytki rzeczy przetłukfzy warz ie w półtory kwarty wody/ pryczyniwfzy [!] kielko łyzek ocztu/ áze by połowicza wyrwzała *FalZioł* 123b; Wezmi Iarzęczego wołku/ thak wiele iako małe kokołze iaie, Terpentiny [...] tak wiele iako połowicę wołku *FalZioł* V 74v, I 3b, 6c, 16d, 74d, 99a (12); *Leop Ex* 30/23; KVchmiłtrz łzedł páná pytáć/ co będzie wieczerał/ Pan rzekł/ gowno [...]. Ten rzekł/ toć ná półmifek pewnie będzie máło/ Gdyby go połowica/ tám w kuchni zołtáło. *RejFig* Bb5; *BielKron* 32v; *SienLek* 61v, 62v, 146; *RejZwierz* 111 [3 r.]; połowicę go [*kłoca drewna*] łpaliłem w ogniu *BudBib Is* 44/20; *Oczko* 32v.

W połączeniu z nazwą jednostki objętości lub pojemności (6): Wezmi łoku Szadczowego, łoku łzałwiowego/ káżdego łnich po połowiczy wieczfzey kwarty *FalZioł* I 43c; Wezmi kwiatków lewaⁿdulowych/ maiorany/ koczenkow z Arabijey/ káżdego łnich po połowiczi garfci *FalZioł* I 75c; *RejZwierz* 102; Oddafz téz ku zákrapiániu połowicę Hinu winá zá ognifstá ofiárę *BibRadz Num* 15/10, *Num* 15/9; *GrabPospR* M3v; [Z pasieki dworskiej nabyto połowicę pułbeczka valoris fl. 8/0/0 *LustrRus* 269].

Połączenia: »jakoby [= około] połowicę« (1): weźmifz lepák kości łpaloney z piwowoniá równo/ á kurzego źiela ziémiołá iákoby onego połowicę *SienLek* 58v.

»ledwe(ć), jacy połowica« (2:1): Niewiecie [*panowie mieszczanie*] iż nam z grodu korcá vmnieyfzyli/ Ledweć go połowicá/ zoftanie pochwili. *RejZwierz* 102; *SienLek* 152. *Cf Frazę*.

»połowicą ... połowica« [*w tym: połowica ... druga (połowica) (3)*] = *dimidium ... et dimidium, medium ... medium PolAnt* (6): *SienLek* 111 [2 r.]; Kámmá wziąwzy czarke z napoiem/ kthory przed tym lámá przypráwiłá/ wypilá połowicę/ á drugá Sinorixowi [...] podálá *GórnDworz* Y6; *RejZwierz* 111 [2 r.]; Y wziął Moizelz połowicę krwi y wlał do czałz/ á (drugą) połowicę krwi wykropił ná ołtarz. *BudBib Ex* 24/6, *Lev* 6/20 [2 r.], *Is* 44/16 [2 r.].

[*W przeciwstawieniu: »pełne ... połowica«: [miłość] każe do panicow pełne wypyiác. A połowice poniechác. SądParysa D2v.*]

*Fraza: »ledwe go połowica na świecie« = bardzo schudł (1): Páthrzze zálię ná owy winarze iáko chodzą iáko kokofzki z zádrobionemi twarzyczkám/ á ledwe go połowicá ná świecie/ á y miedzy chłopy iuż dziś vrodziwłzego naydzie niżli miedzy tą rospieczczoną fláchtą *RejZwierz* 7.*

Wyrażenia: »połowicą mniej, mniejszy« (1:1): SienLek 109v; Kłody piwne pomierne w piwnicy bydź máią iednák: to iest/ iedny wietłze/ drugie połowicą mnieyŝe *GostGosp* 56.

»więtsza połowica« (2): *FalZioł* V 26; Młodych tedy lat tak mayá być ku piciu dziatki przyzwyczayani/ iżeby im niefzalone wino/ ale z wietłzą połowicą wody zmieszane było dawano *KwiatKsiąż* D2.

*Wyrażenie przyimkowe: »(aż(e)) do połowicę« [zawsze: wyrzecz, warzyć] (30): Warz złotogłow zwrobem prosem w winie á znafieniem opichowym aż do połowicze wywarz potym przecedz á oczukruy *FalZioł* I 16a; warzże thi rzeczi w wodzie á w winie/ albo w łamym winie aże dopołowicze *FalZioł* I 26a, I 8b, 16a, 45a, 48a, 56c (14); Ná pierśi bółące/ przykłáday rutę z figámi wárzoną/ kthora ma do połowice wyrzecz *SienLek* 83, 39v, 40v, 69v, 87v, 102v [2 r.] (13).*

~ *Połączenie: »jakmiarz, niemal, rychło do połowicę« (1:1:1): warz ty rzeczi w winie á w wodzie iáko w półtory quarty wŝytkiego/ aże iakmiarz do połowicze wywre *FalZioł* I 40d, I 13c, 57a. ~*

h. O wadze (15) :

*W połączeniu z określeniem jednostki wagi (14): Wezmi máłfi piłul de Reubarbaro. Máłfi piłul de lapide lazuli Każdych rowno po połowiczi dragmy *FalZioł* I 17c; Wezmi [...] ocztu/ rożanego miodku/ każdego łnich popołowiczy vncijey/ zmieszay ti rzeczi łpołem *FalZioł* I 85b, I 16b, 44c, 54a, 57b, 66c (14).*

*Wyrażenie: »połowicą mniej« (1): Minoris constat dimidio. Połowicą mniey waży. *Mącz* 418a.*

i. O czasie (17) : *BielKron* 463 [2 r.]; Bo wiek rozdzielon iest ná dwánásćie części/ á iuż ich minęło dziefięc/ y połowicá dziefiátey. *BudBib* 4.*Esdr* 14/10, 4.*Esdr* 14/11, *Sap* 18/14; Iuż to rok siedmdzieśiáty łzółty/ iákoś sie wáłzá kró: M. rodził/ á połowicę czáfu tego iuż królowác raczyfz *OrzJan* 92.

*A sg »połowicę« w funkcji oko licznika czasu (2): Dworki máią [...] około przędziwá kmiotowny odpráwowác/ ktore też fobie máią przáść połowicę roku/ á połowicę Panu *GostGosp* 76.*

*Połączenia: »[liczebnik] i połowica« (2): A ogládáią ludzie/ narodowie/ ięzikowie/ y pogáni ciálá ich przez trzy dni y przez połowicę *RejAp* 91v, 93v.*

»połowicą ... połowica« [w tym: *połowica ... druga połowica (1)*] (2): Iáko gi [czas] trácą opilycy/ oźrálcy/ kozerowie/ y ini wízetecznycy/ co go połowicę zálpi/ á drugą połowicę iáko w błazná á w połmiech obroci. *RejZwierc* 103; *GostGosp* 76.

Wyrażenia: »pierwsza połowica« (2): Nowe odzienie oblocz Rzeczy ktorich richło chczelz dokonac: poczynay/ w pierwfzey połowicy te⁸⁰ znamienia [tj. *znaku Wagi*] *FalZioł* V 50, V 59v.

»więczsza połowica« (1): Aczkolwiek y fpánie fámo potrzebne/ ku śmierci iest bárzo podobne: bo człówek tám lam o łobie nie wie. A przeto żywot ten nálz/ więczszą połowicę śmierci ma [tj. *większa część życia, tj. dzieciństwo, sen, pijaństwo itd., jest jak śmierć*]. *SienLek* 11.

Szeregi: bibl. »przez czas (i czasy) i przez połowicę czasu« [tajemnicze i celowo nieprecyzyjne określenie czasu; przez niektórych komentatorów tłumaczone jako trzy i pół roku] (2): *RejAp* 103v; Y dano niewieście dwie skrzydle orła wielkiego/ áby leciáła ná pułtynią [...]/ gdzie iá żywią przez czas y czáfy/ y przez połowicę czálu [per tempus et tempora et dimidium temporis] od obliczności węzowey. *WujNT Apoc* 12/14.

»pierwsza część albo połowica« (1): pierwfza częśc, albo połowicza/ w tych znamionach ma być [tj. *kwadrat należy puszczać w pierwszej połowie danego znaku zodiaku*]: kto chczé flufznie á pożytecznie kwadrat pułcić. *FalZioł* V 59v.

j. *O komunii pod dwiema postaciami (1) :*

W przeciwstawieniu: »połowica ... cały« (1): Nálzło fie tákich 50 w Lipfku/ ktorzy pod dwiema ofobomá przymowáli/ piłali [!] przed thym Luterowi radząc fie go w thym/ co czynić máią/ odpifał im/ byście mieli zá to gárdła dáć/ tedyc lepiej całą páńfką wieczszą przymowác niż połowicę *BielKron* 211v.

k. *O abstraktach (16) :* Cóz to wzdám iest? co wy to zowiecie miłością? (-) Słodkie fie pomiészáló z niezmierną gorzkością. (-) Tego mam połowicę/ á pierwfzey nie mamy. *GostCast* 30.

I sg »połowicą« w funkcji okolicznika miary: o połowę (1): iestliby tá Correcturá praw dozłá/ tedy połowicą więtfzą Panom Correctorom vbędzie pracéy *SarnStat* *4v.

Połączenie: »ledwie połowica« (1): A tákowych vbogich żywność niech niebędzie áni rofkofzna/ żeby ztąd nieprzyzwyczáili się źle czynić/ áni też ták fkąpa/ ktoraby ledwie połowicę głodu [vix ... *dimidium famem*] odiać mogła. *ModrzBaz* [38]v.

Wyrażenie: »połowica większa« [szyk 1:1] (2): My w Krześciánfkiey Rzeczypołpolitey [!] tákowych Vrzędnikow niemamy: á przetoż y ftároświefkíey oney kárności/ y obyczáiw fregości/ więtfza połowicá zginęła [morum severitas magna ex parte interiit]. *ModrzBaz* 31v; *SarnStat* *4v.

Przen (9) : POłpolicie ludzie Rycerfcy [...] zeznawią to iż kón iest połowicą zdrowia iézného. *SienLek* 164v.

Przysłowie: A Nákoniec káždy tákí zábáwiony tym fwiátem [...] powiedz mi iestliby fie też kiedy do czego dobrego przygodzić może? Bo go áni Bogu/ áni ludziom/ á ná koniecz áni łobie. Bo iuz lam nie fwoy/ iáko fthára przypowieść/ połowica dyabłowa. *RejZwierc* 143, 100.

Połączenia: »niemal połowica« (1): Abowiém ftráciwfzy niemal połowicę dułze fwoiéy co mi ták długi czas przynieść mógl/ okróm nádzieie téj dżiśieyfzy pómfy [za śmierć męża]? *KochWz* 139.

»połowica ... ostatek« (1): Potymes mię [Orszulo] fmutnégo nagle odbieżął/ Y wżytki moje z sobą poćiechy zabrał. Wzięłás mi zgoła mówiąc/ duże połowicę: Ostatek przy mnie został ná wieczną tefknicę. *KochTr* 13.

Zwrot: »brać, wziąć [komu], stracić połowicę dusze« (1:1:1): *KochTr* 13; *KochWz* 139; Y także ia mużę Zygmuncie z łtobą [!] dziś fwą dzielić dużę? Ktorey/ wierz ty mnie/ bierzysz połowicę/ Chcąc ośierocić mnie/ y tę łtolicę. *GrochKal* 6.

a) *O bliskim, drogim komuś człowieku* (2) :

Wyrażenie: »połowica dusze [czyjej], zdrowia [czyjego]« (2:1): iużem łtraciłá iedyną nádzieię mą/ połowice duże moiey/ brátá mego iedynego. *HistRzym* 33; Odpowiedziáłá iemu fryierká: Namileyzy moy/ połowico zdrowia me⁸⁰/ fkaráám łie przez łtrátę pierłcieniá á iuż lepiej będe vmiáá chowác *HistRzym* 62v, 126; [*HistPonc* D5].

α. *O informacjach* (1) :

Zwrot: »[czego] połowicę nie powiedzieć« (1): Prawdác iuż baczę [!] iefth/ com flyszáá w łziemi łwey o mowách thwoich [tj. króla Salomona]/ y o mądrości twoiey: á niewierzyłám tym ktorzy mi powiádáli/ dokądem łámá nie przyłłá/ á nieogłádáá łwemi oczymá/ á doznáám że mi tego połowicę niepowiedziano *Leop* 3.Reg 10/7.

β. *O czynach, działaniu* (2) :

W przeciwstawieniu: »wszystko ... połowica« (1): Ale ow co wieczney káźni zgłáđzenia dołtápiwłzy/ o dálzy łie zbáwienny [!] połtępek nie łtárał/ [...] gdzie poydzie? Iefli do niebá/ to by Bog był niełpráwiedliwy/ ktorzy dáł taką łapłátę [!] temu iáko y pierwłzemu/ ktorzy zá włzyłtko dołyc łczył/ á ten iákoby zá połowicę tylko. *WysKaz* 31.

Przysłowie: Nápiłá ieden Poetá á nie złe: Połowicę odpráwił/ kto dobre grunty záložyl. *LatHar* 2.

2. *Miejsce lub moment, w którym stykają się dwie połowy czegoś; dimidia pars, dimidium [aliquid], dimidium, medium PolAnt; medietas, medium [aliquid] JanStat [w tym: czego (20)] (38) :*

A. *O miejscu* (26) :

a. *O obiektach ujmowanych jednowymiarowo: umowna linia (mniej więcej) równo oddalona od początku i końca* (18) :

α. *O długości: linia dzieląca coś na umowny przód i tył* (9) : *LibLeg* 10/71v; obiecuiemy [...] áby połowicę rzeki Drwęczy byłá gránicá miedzy Królestwem náłzym y Ziemiámi Zakonu *SarnStat* 1070; A ná dół Drwęczá idąc Wiłty połowicá będzie gránicá miedzy Królestwem Polłkim/ y łziemiámi Miłtrzá Prufłkiego *SarnStat* 1070, 1070, 1072, 1073.

Wyrażenie przyimkowe: »do połowice« (3): przed każdá bitwá [...] przodkowie náłzy [...] gdy Ewánieliey w Kołściele łłucháli/ z nožen mieczá do połowice dobywáli/ ná znak gotowóści łwey przeciwko nieprzyácielom *OrzRozm* M3v; naleplzy iefł [chrust] [...] miáłłzy iáko dobra źerdź/ á może być y łienłzy/ wykrzółniąc [lege: wykrzosuiąc] go do połowice [tj. obcinając galązki do połowy] *Strum* H2v; *PowodPr* 43.

β. *O wysokości: linia dzieląca coś na górę i dół* (9) :

Wyrażenie przyimkowe: »(aż) do połowice« = *per medium, usque ad medium PolAnt* (8): ná káżdym węgłe ołtarzá máią być rogi wprawione/ wyniołłe od ołtarzá. Ma też w nim być kratá miedzyána

ná kftałt fieci do połowice ołtarzá *BielKron* 33v, 249v, 345; *BudBib Ex* 38/4, 2.*Reg* 10/4; A ieflibyś wczynił Staw álbo Sadržáwkę/ y puścił by iuż wodę ku nabiéraniu kthórycby nábrał wody do połowice/ á potym wyżłzey niechciáło by w Stawie Wody przybywác: to iuż thu małz pewny Pónik. *Strum* O2.

~ *Wyrażenie*: »do połowice wjętszej« (1): wezmi drugi gamiecz á wkopay gi do połowicze wjętzey w ziemię *FalZioł* V 110.

Szereg: »ode dna ... aż do połowice« (1): Mocz odedná śklenice iáiny/ aż do połowice/ á potym mętny á rzadki/ ciężkość w pierśiach známionuie. *SienLek* 26v. ~

Przen (1) : gdiż w nauce káždey/ ieft okrom pirwżego mieifcá/ wtore/ trzecie/ czwarte/ [...] á kto fie wżytką mocą zápędzi/ áby ná wirzch gori przyłzedł/ rzadko fie trefi/ áby iednák przez połowicę przeýść niemiał. *GórnDworz* N3v.

b. *O obiektach dwuwymiarowych: umowna linia biegnąca środkiem, dzieląca coś na dwie strony* (7) : pánował od Aroer [...] y połowicę Gáláád/ aż do rzeki Iebok *Leop Ios* 12/2.

Wyrażenia przyimkowe: »do połowice(-y)« (2): *Leop Ios* 12/4; A panował [...] áłz do gránice Gefzurow y Mááchátow/ y połowicy Gileada [*usque ad terminum Ghesuri ... et dimidium Ghilghad*] (gdzie) gránicá Sychoná krolá Chefzbońfkiego. *BudBib Ios* 12/5.

~ *Połączenie*: »dalej niż do połowice« (1): A gdy ie [*Polacy Wołochów*] w lás włudzili zá sobą/ powálili wżyték lás ná nie/ bo przed tym kážde drzewo łpodcieráli dáley niż do połowice *BielKron* 375. ~

»w połowicy« (1): Bo medium á dimidium rozne maia znaczenia. Bo medium znaczy pośrzodek/ zaś dimidium połowicę. Iáko gdy mowimy/ In medio eccleſiae/ nie rozumiećię wpołowicy/ ále wpośrzod zboru. *BudBib* b2v.

a. *Dzieląca na górę i dół* (2) :

Wyrażenia przyimkowe: »od połowice« (1): Sędomierfka ziemiá ná chorągwi noši od połowice thrzy polá czyrwone á trzy białe/ druga połowicá pole błękitne ma ze trzemi rzędmí gwiazd. *BielKron* 425.

»w połowicy« (1):

~ *Połączenie*: »prawie w połowicy« (1): A iáko tákowégo Vkázáczá wżywác małz/ iuż náuká przed figurámi byłá/ ná łtronie kárty 196: prawie w połowicy. *SienLek* Xxx. ~

c. *O obiektach trójwymiarowych* (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »do połowice« (1): tám pułzcze wielkie w ktorych rozmaity żwierz łowiá/ iáko fá báwołowie/ leśne ofły ále dziwnego rodzáiu/ ieft iáko Ieleń z rogámi wielkiemi/ kołmáty iáko Lew do połowice/ grube á miáżłffe. *BielKron* 293v.

~ [*Połączenie*: »do połowice ... do połowice«: Był smok ieden v rzeki Rodanu łrogi bárzo y wielki do połowice iáko zwierzę/ a do połowice iáko rybá *SkarŻyw* 705 (*Linde*).] ~

B. *O tekście* (4) :

Wyrażenia przyimkowe: »(až) do połowice« (3): Czwarta [część *Ewangelii św. Łukasza*] ma przyłżcie Páńfkie ná mękę do Iudfkiey ziemi: od Rozd: 17. až do połowice Rozd: 19. *WujNT* 187, 751.

~ Szereg: »z przodku do połowice« (1): Ktorzy łtąd biorą dowod dułz wymyflonych/ mułzą nieczytać mieycá tego v Páwłà/ [...] przeczytay prołzë cië wizytkę Cápitułę: álbo łprzod[ku] do połowice *GrzegŚm* 52. ~

»od połowice« (1):

~ Szereg: »od połowice ... aż do końca« (1): Piąta [część *Ewangelii św. Łukasza*] zawiera on tydzień świętey męki iego: od połowice Rozd: 19. aż do końcá ksiąg. *WujNT* 187. ~

C. O czasie (8) :

Połączenie: »koło połowice« (1): bo coś koło połowice dnia trzeciego [*Chrystus*] zmartwych wstał. *LeovPrzep* K.

Wyrażenia przyimkowe: »do połowice« (3): Dzień y noc iáko łie do połowice zácmiły 75. *RejAp* Dd3v.

~ Szereg: *bibl.* »do czasu, (i) czasów i do połowice (czasu)« [*tajemnicze i celowo nieprecyzyjne określenie czasu; przez niektórych komentatorów tłumaczone jako trzy i pół roku*] (2): Y rzekł mężowi [...]/ á kiedyż koniec tym dziwom? Y słyłzałem onego mężá [...]/ ktory [...] przyśiágl ná wiecznie żywiącego/ że do czáfu/ czáłow/ y (do) połowice [*ad tempus, tempora, et dimidium*] *BudBib Dan* 12/7; Przydáie po tym Dániel ty łłowá: [...] iż [*Antychryst*] może odmienić czáfy y zakon/ ktore podáne będą do ręki iego/ do czáfu y czáłow y do połowice czáfu *CzechEp* 381. ~

»od połowice« (1): przymnażáiąc co dzień po trołze/ do thąd/ aż do śrzodku przyydzie: tám łye pokaże/ iefli wodá nie mdli/ iefli króft vbywa/ á iefli náturze pláguie lékárłtwo: tedy od połowice/ [...] po trołze wymuiąc/ zás tąż miárą aż do końcá przywieść *Oczko* 27v.

α. O życiu człowieka (3) :

Wyrażenie przyimkowe: »do połowice« (1):

~ *Połączenie:* »i [= *nawet*] do połowice« (1): ábowiem człëk złołciwy á zákrywáwiony niedotrwa y do połowice żywotá łwoiego *RejPs* 82v. ~

»w połowicy« (2): Przedsię kniemu wołam: Nie bierz mië człowieka Smutného/ mój panie/ w połowicy wieká. *KochPs* 152; *LatHar* 168.

3. Wnętrze, środek (o obiektach dwuwymiarowych) [czego] (2) : Połwięcił też Sálomon połowicę łieni przed kołściołem Páńłkim [*medium atrii ante templum*] *Leop 2.Par* 7/7; Ktory wirłz Brzełcy tłumacze ták przełožóżyli [!]. Onegoż dnia połwięcił Krol puł łieni. rć. Zás Krakowłki ták to przełožył/ Tego dnia połwięcił Krol połowicę łieni. *BudBib* b2v.

4. Wyrażenie przyimkowe: »do połowice« = *częściowo, nie całkiem* (1) : *Semiformis, Mediam habens formam, media ex parte formatus* – Do połowicze kłztałtowni. *Calep* 965a.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (2) : *Medietas, Połowicá/ mierność. Mącz* 213b, 222d.

Synonimy: 3. *połszrodek, łrzodek, wnéłrze.*

Cf **POŁ, POŁOWA, 1. [POŁOWKA]**